

A SZÉKELYFÖLDI FIATALOK NEMZETI IDENTITÁSÁNAK SAJÁTOSSÁGAI AZ Y-Z GENERÁCIÓ ETNOCENTRIZMUS-MÉRTÉKÉNEK VIZSGÁLATA

– András Hanga –

Bevezetés

A székelyföldi magyarság sajátos helyzetéből fakadóan – az andersoni elméletet segítségül hívva – „elképzelhető közösségként” reprezentálható, amely az anyaországtól elszakítva, kényszerközösségként funkcionál, vállalt és közös tapasztalatai vannak a kisebbségi létről, és határozott elképzelése a kisebbségi nemzetépítésről (Bárdi & Szarka, 2007). A közösség körében azonban nem egy végbement és lezárt folyamatként értelmezhető a kisebbségi nemzetként való önmeghatározás, ugyanakkor sajátos helyzetükből fakadóan folyamatosan keresik – és találják meg – az elkülönülésre, az önmaguk azonosítására alkalmas jegyeket.

A tanulmány témája a székelyföldi, magyar nemzetiségű 18–35 év közötti közösség nemzeti identitásának vizsgálata; empirikus terepe a mai megyehatárok mentén értelmezett Hargita, Kovászna és Maros megye magyar anyanyelvű lakossága.

Elméleti összefoglaló

Egy közösség tagjai számára az egymáshoz való tartozást, annak viszonyait, elemeit, konstrukcióját az identitás fogalmával lehet leírni (Pataki, 2001; Schöpflin, 2004; Castells, 2006; Csepeli, 1997). Megragadása, vizsgálata lehetőséget nyújt a közösségben zajló változások megismerésére, követésére. A jelenlegi és a majdani állapot között húzódó különbség – a változás – két módon keletkezhet: egyrészt megváltozik az ágens állapota, amely további változást feltételez, másrészt az ágens környezete változhat meg, és ez a változás idéz elő további kívánatos változást (Horányi & Szabó, 2007).

Amikor a székelység a trianoni békediktátumot követően többségi helyzetből kisebbségibe került, megváltozott az ágens környezete azáltal, hogy egy új nemzetalkotó állam polgárává váltak, és kisebbségi léthelyzetük további változást idézett elő: az ágens állapota is megváltozott a környezet változása által. Ez az állapotváltozás pedig további változásokat igényelt, ilyen többek között az önrendelkezés jogának biztosítása is. A székely közösség identitása szerinti elismerésre vágyott és vágyik, ebből következően tagjai felkészültségeket és többletfelkészültségeket gyűjtöttek és gyűjtenek annak érdekében, hogy túléljenek, legalább jelenlegi helyzetüket fenntar-

tani tudják, hogy a meglévő – kisebbségi – jogait ne veszítsék el. Az identitás fogalmának vizsgálata képes rámutatni azokra a változó jellemzőkre, amelyek erősítik vagy éppen gyengítik a közösség hagyományokon alapuló önazonosságát, felkészültségét. Barth (2004, 261. o.) gondolatát követve „az etnikai csoportok és ezek jellemzői mindig sajátos interakciós, történelmi, gazdasági és politikai körülmények között jönnek létre [...] az etnikai csoporttagság identitás kérdése, ezért besoroláson és önbesoroláson kell alapulnia”. Az identitás az ágens sajátvilágának a része, éppúgy, ahogy az a tudás és jártasság is, hogyan legyen önazonos, hogyan legyen székely. Ez a szocializáció eredménye, amely során az ágens megtanulta, hogyan legyen a székely közösség része, vagyis részesedett az intézményekben „tárolt” közös tudásból, amelyek a továbbiakban számára modelleként szolgálnak arra, hogy képessé váljon sajátvilága, így identitása kifejezésére.

Számos kutatás bizonyította már, hogy a magyarországi magyarokat a kisebbségben élő magyarok másként reprezentálják, mint saját közösségüket (Csepeli et al., 2000; Veres, 2005), a saját kisebbségi közösségüket másként identifikálják, eltérőnek tartják magukat tőlük. Az etnocentrizmus mibenlétének és jelentőségének vizsgálá-

latában Csepei és társai perspektívájába helyezkedem, amikor az etnocentrizmust az érzelmi távolságtartás és határmegvonás eszközének tekintem. Alapja a saját és a másik nemzet összehasonlítása, és az összehasonlítás eredményeként a saját nemzet fölénye. Ez az archaikus mintázat a saját nemzet túlértékelésén, a másikon pedig az alulértékelésén nyugszik. Minél inkább több dologban alulértékelt a másik, annál szélsőségesebb az etnocentrizmus. Az értékelési mechanizmus a szocializáció során rögzül – többnyire előítéletek és sztereotípiák formájában –, és generációkon át öröklődik anélkül, hogy érdemben megváltoz(hat)na (Csepei et al., 2002).

Kutatásmódszertan

A fókuszcsoportos interjúk során az interjúalanyok szubjektív tapasztalatait, az azokhoz fűződő élményeket, észleléseket, attitűdöket, véleményeket rögzítjük, tehát nem

számszerűsíthető adatokat kapunk, ezek által kerülhetünk közelebb a vizsgált csoport nemzeti identitásához. Az egyik legfontosabb a bizalmi viszony kialakítása az interjú alanya és készítője között, amely jelen esetben az adatközlő és a kutató hasonló etnikai-területi háttéréből adódott. Az interjúalanyok szabadságának megtartásával olyan komplex információk nyerhetők, amelyek mind az interjúalanyok identitásának, az aktuális helyzetekről alkotott véleményének, mind a személyes reprezentációknak a megértését lehetővé teszik.

A vizsgálati időszakban (2021. január–február) tizenöt egyéni, félig strukturált interjú készült (1. táblázat), amelyek során egyrészt a konkrét kérdésekre vonatkozó adatok gyűjtése, másrészt az alany identitásának, cselekvési szándékának és társadalmi beágyazottságának feltárása történt ad hoc elemzéssel.

Azonosító	Életkor	Nem	Iskolai végzettség	Foglalkozás	Születési hely	Lakóhely	Állampolgárság
E1	32	férfi	egyetem	beszerző	Csikszereda	Marosvásárhely	román-magyar
E2	20	férfi	érettségi	egyetemista	Gyergyószentmiklós	Gyergyószentmiklós	román-magyar
E3	25	nő	érettségi	egyetemista	Csikszereda	Csikszentdomokos	román-magyar
E4	29	férfi	érettségi	civil szféra-politika	Csikszereda	Csikszereda/Gyergyószentmiklós	román-magyar
E5	30	nő	egyetem	irodalmi titkár	Csikszereda	Gyergyószentmiklós	román
E6	29	nő	egyetem	közalkalmazott	Székelyudvarhely	Budapest	román-magyar
E7	32	nő	egyetem	eladási ügynök	Csikszereda	Rugonfalva	román-magyar
E8	22	nő	egyetem	egyetemista	Csikszereda	Csikszereda	román-magyar
E9	20	nő	érettségi	munkanélküli	Székelyudvarhely	Csikszereda	román-magyar
E10	35	nő	egyetem	projektmenedzser	Csikszereda	Csikszereda	román-magyar
E11	35	nő	egyetem	közgazdász	Csikszereda	Csikszereda	román-magyar
E12	28	nő	egyetem	GYES	Kézdivásárhely	Gyergyóújfalu	román-magyar
E13	19	nő	érettségi	egyetemista	Kolozsvár	Kolozsvár	román-magyar
E14	28	nő	egyetem	irodavezető	Marosvásárhely	Marosvásárhely	román-magyar
E15	26	nő	egyetem	néptáncos	Marosvásárhely	Nyárádszereda	román-magyar

1. táblázat: Az egyéni, félig strukturált interjú résztvevőinek tulajdonságai (saját szerkesztés)

A beszélgetések feldolgozása a következő témakörök mentén történt: nemzeti identitáskritérium és hovatarozás, valamint az etnocentrizmus és annak mértéke két referenciacsoporthoz viszonyítva (székely és magyarországi magyar).

Nemzeti identitáskritérium és hovatarozás

A vizsgált csoport számára az anyanyelv, a kultúra és az önmeghatározás a legfontosabb nemzeti identitáskritériumok, a legkevésbé fontos pedig a magyarországi születés és állampolgárság, vagyis inkább a kultúrnemzeti identitás

feltételeit tartják identitásuk alapjának. A válaszadók egyforma arányban jelöltek meg területi-regionális (erdélyi, romániai, székely) kategóriákat és állampolgárság-alapú (magyar, magyar anyanyelvű román állampolgár, román) kategóriákat a felmérés során. Az interjúalanyok közül etnikai önbesorolásuk szerint elsősorban 7 fő magyarnak, 7 fő székelynek és 1 fő erdélyi magyarnak vallotta magát. A csoport-hovatartozás, egy társadalmi csoporttal való azonosulás alapja a személyes identitás, ami egy kézzelfogható, mindennapi tapasztalatokat és interakciókat jelentő csoporttól kezdve a szimbolikus közösségekig (pl. etnikum, nemzet) helyezi el az identitást hordozó egyént.

„A hovatartozási éntudat annak önismerete és önminősítése, hogy mely nemzethez, etnikumhoz, társadalmi réteghez, csoporthoz tartozunk. A hovatartozási éntudat alapján alakul ki a nemzeti, nemzetiségi azonosságtudat, a réteg- és csoportidentitás”

(Nagy, 1994, 15. o.)

Az önmeghatározás ugyanakkor nem egy egyszeri tudatos cselekvés, hanem egész életen át tartó társadalmi interakció. Az interjúalanyok körében az identitáskritériumok egyformák, a hovatartozás-tudat az egyetlen változó, amelynek mentén megkísérelhető csoportokba rendezni a válaszadókat.

Azok, akik etnikai önbesorolásuk szerint elsősorban magyarnak vallották magukat, többnyire az anyanyelvvél, a kultúrával, a neveltetéssel, a felmenők etnikai identitásával támasztották alá választásukat:

„Magyar nemzetiségűnek tartom magam, mivel magyar az anyanyelvem, magyar szüleim vannak.” (E1)

„Magyar, mert az az anyanyelvem.” (E11)

„Magyarnak vallom magam. Magyar származásúak a szüleim, magyar az anyanyelvem, magyar iskolában jártam és magyar közösségben nevelkedtem.” (E15)

Identitásukkal kapcsolatban pozitívan nyilatkoznak, ugyanakkor az önmeghatározás során megjelenik a kisebbségi lét specifikus helyzete is:

„Mert a magyarságtudatomat őrzöm féltve kisgyerekkorom óta.” (E6)

A válaszadók körében megfigyelhető az örmény¹ felmenők hangsúlyozása is:

„Identitásomat több összetevő határozza meg, szigorúan ebben a sorrendben: anyanyelv, kultúra (magyar), szülőföld, kultúra (székely), örmény felmenők, román állampolgárság.” (E5)

„Magyarnak. Életemben először elsőéves egyetemista koromban (19 évesen) szegezte nekem a kérdést egy partiumi csoporttársam, hogy akkor »te székely vagy«? Nem is értettem pontosan, ez mit jelent, itthon soha nem neveltek ebben a hitben, soha de soha nem foglalkoztam ezzel. Én magyar vagyok. Szerintem ez is a 2000-es évek hozadéka, hogy sok a szájhős, a »mellveregetős székely«. Egyébként is magyar örmény felmenőim is vannak, ami viszont tudatosan végigkísért egész gyermekkoromtól. Számomra ez sokkal fontosabb és tudatosabb.” (E10)

Azok, akik etnikai önbesorolásuk szerint elsősorban székelynek vallották magukat, többnyire a lokalitással, a származással, a szokások és hagyományok megtartásával azonosítanak:

„Székelyföldön élek, itt éltek és élnek szüleim, nagyszüleim, ükapáim – ez az otthonom; azért.” (E2)

„Én székelynek tartom magam, mivel Székelyföldön nevelkedtem fel, a székely hagyományok, életstílus, emberek vesznek körül.” (E9)

A székely identitás mellett a magyar kultúra és a külföldön magyarként való azonosítás is megjelenik:

„Mert Székelyföldön születtem és nőttem fel, így a közvetlen közelségből ezt a kultúrát és hagyományvilágot

¹ Főként Gyergyószentmiklós és Csíkszépvíz környékén (vö. Pál, 1997).

ismertem meg, de az iskolában és saját felfedező útjaim során az irodalomban a magyar kultúra többi részét is magamba szívtam.” (E3)

„Ha külföldön beszélek magamról, magyart szoktam mondani, viszont itthon nem tagadom, hogy székely vagyok. Mindig el szoktam magyarázni a külföldieknek, hogy Erdélyben élünk romániai magyarként.” (E8)

Az etnikai önbesorolás során a neveltetés kulcsfontosságú tényezőnek számít, a válaszadók közül többen is megemlékeztek, hogy székely identitásukat tudatosan szeretnék továbbadni gyermekeiknek:

„Székely, mert Székelyföldön születtem, a székelység hagyományait ismertem meg sajátként, és azt is adom tovább gyerekeimnek.” (E7)

„Nemzetiségemet székelynek vallom azért, mert itt születtem Erdélyben, felmenőim a Kárpát-medencéből származnak. Ebben a hitben nevelkedtem és erre neveltem én is gyermekeimet.” (E12)

Az az interjúalany, aki erdélyi magyarnak vallotta magát, tulajdonképpen a magyar és a székely értékrendet egyaránt meghatározónak tartja, erdélyiként való azonosítása a területi-regionális kategória mentén aposztrófálható:

„Erdélyi magyarnak tartom magam, mivel itt, Erdélyben születtem, magyar és székely nemzetiségi értékrend szerint nevelkedtem és ezt is érzem igazán magaménak.” (E14)

Az etnocentrizmus mértéke

Az etnocentrizmust az érzelmi távolságtartás és határmegvonás eszközének tekintem, amelynek alapjaként a saját és a másik csoport összehasonlítása történhet – vagyis minél inkább túlértékelt a saját csoport, annál szélsőségesebb az etnocentrizmus. Azok a karakteres egyedi kódok, amelyek erősítik az etnocentrizmust és szerepet játszanak az etnikai identitás alakításában, a „góbé-specifikumokban” fedezhetőek fel (Biró & Bodó, 1997). Az interjúalanyokat a magyarországi magyar és a székely referenciacsoporthoz igazodva vizsgáltam, az elemzés során két csoportot különíthetünk el, az egyik azok csoportja, akik székelynek vallották magukat és saját csoportjukat ekképpen hasonlították a magyarországi magyarokéhoz, a másik csoport pedig a magukat

magyarnak vagy erdélyi magyarnak vallók köre, akik a magyarországi magyarokról és a székelyekről is többnyire „ők”-ként kommunikálnak.

Az első csoportba azokat a személyeket sorolom, akik székelynek vallották magukat. Meglátásuk szerint a székelyek és magyarországi magyarok közötti különbségek a földrajzi elhelyezkedés, a kisebbségi létből fakadó megküzdési stratégiák, jellemváltozások és értékrend szerint értelmezhetők. A székelyek szerintük elszigeteltségükből következően zárkózottnak, szűklátókörűnek tekinthetők:

„Természetesen van. Először is a hidegebb időjárás, a hegyek zárkózottabbá teszik a székelyeket, nem beszélünk olyan sokat, mint a magyarországi testvéreink. Nem hiába születtem meg a sok vicc a székely társalgásról. Másodszorban az elszigeteltség miatt, a román környezet miatt fennálló nehézségek miatt más szempontból látjuk a különböző problémákat; meglátásom szerint ez a leggyakoribb oka a székely–magyar ellentéteknek.” (E2)

„Elsősorban a tájegység, földrajzi fekvés. Másodszor nem azonos a nemzeti öntudatunk, mert elődjünket más-más környezeti és szellemi, eszmei hatások érték. Bár közös nyelvet beszélünk, mi, székelyek egy kisebb, elszigetelt (a szó jó értelmében) népcsoport vagyunk. Sajátos értékekkel, beszédstílussal.” (E12)

„Szerintem több különbség is van a két népcsoport között, a legfőbb az elmúlt évszázad kollektív tapasztalataiból származik. Az első világháború után az erdélyi magyar számára a magyarság egy olyan identitás volt, amelynek megőrzéséért Erdély sok területén tudatosan tenni kellett, még ha ez hátrányt is jelentett az élet több területén, míg Magyarországon ez az identitás magától értetődő volt. Mostani tapasztalataim alapján gyakrabban büszkének a magyarságukra az erdélyi, mint az anyaországi magyarok. A székelyek egy zártabb közösséget alkottak, mint a szórványban élő magyarok, így itt nem kellett annyira erőlködni a magyarság megőrzéséhez, viszont sokkal nehezebb feladatot jelent a román kultúra elfogadása és az országba való beilleszkedés, ezért innen sokkal könnyebb az anyaországban érvényesülni, mint itthon.” (E3)

A két referenciacsoport közötti differenciák megfogalmazása során előkerült a kettős stigmatizáció tapasztalata is:

„A székelyek is magyarok, magyarul írnak, magyarul beszélnek, magyarul gondolkodnak, csak a sors úgy hozta, hogy a fejük felett a határ többször is átvándorolt. A székelyek megmaradtak Romániában magyarnak, ezért a románok magyarozzák (bozgorozzák), míg a magyarok románozzák őket.” (E7)

A korábbi válaszadók a zárkózottságot és szűklátókörűséget többnyire pozitív tulajdonságként aposztrofálták, amely hozzájárult identitásuk megőrzéséhez, a következő interjúalany viszont inkább a magyarországi magyarok nyíltságát, tudásbeli előnyét, életstílusát tartja jobb tulajdonságnak szemben a székelyekével:

„A magyar emberek sokkal nyíltabbak, szélesebb a látókörük. A magyarországi oktatás sokkal előrehaladottabb, mint a székelyföldi, vagy akár mint a romániai. Ennek sok minden köszönhető. A magyarországi magyaroknak az életstílusa sokkal gyorsabb, pörgősebb. A székelyek nehezebben tudják elfogadni a változást, vagy akár haladni a korrallal.” (E9)

A válaszadók „tipikusan” székely tulajdonságként definiálták a furfangot, a talpraesettséget, a csavaros észjárást, a konokságot/makacsságot, a hagyományok ápolását és nem utolsósorban a csontnyelű bicskát. Ezek azok a góbé-specifikumok, amelyek a közösség identitásának egységességét, kialakulásának és megszilárdulásának fokmérőjét jelenthetik:

„Erről először a székely furfang és talpraesettség jutott eszembe. Hajlamosak vagyunk megtalálni a módját, hogy kihozzuk a rosszból is a legjobbat, hogy csendes rezignációval viseljük az élet megpróbáltatásait és megtaláljuk a legcsavarosabb megoldásokat ezekre a problémákra. Ha valaki egy bonyolult problémára kissé morogva megjegyzi, hogy »holnapra meg lesz oldva«; na az tipikusan székely.” (E2)

„Mivel ehhez az etnikumhoz tartozom, kicsit nehezebb ezeket a tulajdonságokat összeszedni, mint a »tipikusan magyarországiakat«, de valószínűleg a konokság, a hagyó-

mányos értékekhez való ragaszkodás és az egyszerűnek hitt, de legtöbbször kucifántos gondolkodás az, ami a legtöbb székelyt jellemzi.” (E3)

„Szerintem a makacsság tipikusan székely tulajdonság. A székely embernek mindig igaza van, bármi is történjen. A székely emberekre az is jellemző, hogy egyenesen kimondják azt, amit gondolnak. Nem szépítik a valóságot, nem köntörfalaznak, a teljesen őszintét mondják el, akár sértő, akár nem.” (E9)

„Ezt a kérdést nem szeretem. Tipikusan székelynek tart a székely manapság nagyon sok mindent. Ha fel kellene sorolni párat, a kenyérünk (...) talán a legfinomabb székely falat. A disznó feldolgozása és az abból előállított termék, székely a beszédstílus a egy-egy igazi itteni embernek. És székely a mondás, hogy »az asszony nem ember, s a medve nem játék«. De székelyé a csontnyelű bicska és a kalap is.” (E12)

A második csoportba tartozók magyarnak vagy erdélyi magyarnak vallották magukat, ők többnyire kivülről tekintenek mindkét referenciacsoportra. A válaszadók többsége szerint nincs éles határvonal a székely és a magyar között, mindkettő ugyanannak a nemzetnek a része, a különbségeket mindössze régióspecifikus differenciáknak vélik:

„Mindkettő magyar nemzetiségű, csak különböző helyen születtek, élnek. A magyar nemzeti család egy gyűjtőfogalom az összes magyarnak született emberre. Ennek »alfajai« a székely, a felvidéki, a partiumi stb. A székely egy sarkalatosabb, egyedi »alfaja« a magyarnak.” (E1)

„Van, de nem lényegi, és viszonyítási alap kérdése. A különbség érthetetlen egy román, egy szlovák, kínai vagy épp spanyol ember szempontjából, csak mi, magyarok érzékeljük. Természetesen nekem mint székelynek Tamási Áron szavai jutnak eszembe.” (E4)

„Igen, van, mint ahogyan Magyarország különböző régiói között is van.” (E5)

„Talán mentalitásbeli különbségeket éreztem, viszont ezen konkrétan sosem gondolkodtam. Talán nem a magyarországi lét, vagy székely lét teszi a különbség lényegét, hanem inkább a közösségek, régiók, ahol az emberek élnek.

Más jellegzetességeket tapasztal az ember Csíkszeredában, Gyergyóban, vagy Gyimesben, és teljesen másakat Budapesten, Miskolcon, vagy a bukovinai székelyek által lakott Kakasdon.” (E15)

A különbségek vizsgálata során előkerült a budapesti és a vidéki magyar mentalitás közötti eltérés; az alábbi válaszadó szerint a székelyföldiek inkább hasonlítanak a vidéken élő magyarokhoz :

„Néha érződik némi különbség, de nehéz általánosítani. Ha mondjuk szűkítjük a kört és azt mondjuk, hogy a székely és a törzsgyökeres pesti között, akkor már egyszerűbb lenne különbségeket felsorolni. Mivel Székelyföld jobbra vidéki territórium, így a magyarországi, de vidéken élő magyarokkal sokkal több közös vonást lehet találni, mint egy echte budapestivel. Én sosem szerettem általánosítani, így ezért erre a kérdésre fekete-fehér válasz helyett ennyivel tudok szolgálni.” (E6)

A mesterségesen létrehozott csoport válaszadói a magyarországi magyarokról sokkal pozitívabb képet festenek le (vendégszerető, nyitott, barátságos), mint a székelyekről, akiket befelé forduló, makacs és távolságtartó közösségnek tartanak.

„Bármit is tartanak a székely vendégszeretetről, az itteniek minden téren sokkal zárkózottabbak, mint a magyarországiak, vagy akár a határmenti (partiumi, bánági) magyarok. Tisztelet a kivételnek, persze, de egy befele fordulóbb, bizonyos szinten öntörvényű és rettenetesen önfejű közösség. Ami viszont pozitívum, én úgy látom, hogy a tisztelet megadása (pl. nem tegezünk le senkit) itt (még) fontosabb. De lehet, hogy ez magyarországi vidéki térségben is így van, ezért nem biztos, hogy jól gondolom.” (E10)

„A székelyek hidegvérűek, távolságtartóbbak, néha primitívek is tudnak lenni, míg az anyaországi magyarok sokkal barátságosabbak és nyíltak. Mindketten egyformán tisztelik a nemzeti szimbólumaikat, csak másképp nyilvánítják ki.” (E11)

Akadt olyan interjúalanya is a csoportnak, aki a székelyeket tüntette fel pozitívabb tulajdonságokkal, mint hagyománytisztelő, családcentrikus és a kisebbségi létből fakadóan szabadságvágyó:

„Elég nagy különbséget látok a székely és a magyarországi magyar értékrendek között. A székely nép sokkal hagyománytisztelőbb, családcentrikusabb, szókimondóbb, makacsabb és főként sokkal jobban ragaszkodik az autonóm szabadságához.” (E14)

A válaszadók az előző csoporthoz hasonlóan „tipikus” székely tulajdonságként definiálták a makacsságot, szűkszavúságot, szűklátókörűséget, helyhez való kötődést és a hagyományok tiszteletét:

„Tájszólás, gondolkodásmód, életvitel, életszemlélet. Sok esetben a székely ember egy sokkal direktebb, földhözragadtabb egyéniség az átlag magyarnál. Szókimondó, sokszor vulgáris, direkten ítéli meg a dolgokat, egyszerű megoldásokra törekszik, direkten és egyszerűen ítéli meg a világot, sokszor nem nagyon érdeklik a nagyvilági dolgok a szűk közösségén kívül (család, falu, baráti kör, lakóközösség, stb.), és bár sok esetben igen szűkszavú, gyakran előfordul, hogy hirtelen haragú.” (E1)

„Történelmünkéből fakadóan a székely »kicsit« makacsabb, zordabb, szűkszavúbb és saját hatáskörén belül sokkal nagyobb a szabadság igénye.” (E4)

„Tipikusan székely vonásoknak tartom a makacs kitartást, illetve a helyhez való erős kötődést.” (E5)

„A makacsságot szokták fő attribútumként emlegetni ilyenkor. Talán az némiképp rá is húzható a tipikusságra, emellett a jég hátán is megél mondást idézném be. De ez már megint általánosítás.” (E6)

„A hagyományok tiszteletét mondanám tipikusan székelynek, de a székely humor talán egyedibb.” (E14)

Mindemellett a tájszólást és a román nyelvből átvett jövevényszavakat is több válaszadó megemlítette, utóbbi bár nem tipikus székely tulajdonságnak tekinthető, de nem tagadható jelenléte a gyakorlatban:

„A makacsság, a székely tájszólás és a jövevényszavak (bár ez más tájegység jellemzője is), a székelykapu, a borvizek és ennek kapcsán konkrétan a borvíz kifejezés (és nem az ásványvíz), a mofetták, illetve ha a természeti kincseket is ideveszem, akkor a Szent Anna-tó, vagy a Békás-szoros képeinek láttán egészen biztosan mindenkinek Székelyföld jut eszébe.” (E10)

„Sajátos nyelv (románból átvett szavak), székely népviselet, sajátos bajusz, tiszteletadás: másokkal szembeni tiszteletmegadás, az, hogy mindenki hord magával bicskát, konyha: töltött káposzta, szalonna-túró-hagyma menü.” (E11)

„Nekem óhatatlanul legelőször a különböző térség tájnyelve, hanglejtése jut eszembe erről a kérdésről, de mondhatnám a józan paraszti ész és az egyszerű megoldásokat is az élet különböző területein. Illetve, kissé klisé, de a székely furfang is hozzátartozik ehhez a kérdéshez, valamint a csíksomlyói nyereg és a búcsú. Természetesen a székely népviselet is hozzátartozik, viszont minden népcsoportnak megvan a maga autentikus népviselete, szóval ez lehet, nem teljesen releváns, de legalább székely.” (E15)

Összefoglalás

A kutatás eredményeiből kitűnik, hogy a megkérdezettek számára a kultúrnemzeti identitás sokkal meghatározóbb, szemben az államnemzeti identitással. Azok, akik magyarnak vallották magukat, identitásukat az anyanyelv, a kultúra és a neveltetés mibenlétében látják, az önmagukat székelynek vallók körében inkább a lokalitás, a származás, a neveltetés, a szokások és hagyományok ápolása a kulcsfontosságú tényező. A földrajzi elhelyezkedés, az eltérő szocializáció, a kisebbségi létből fakadó megküzdési stratégiák, a sztereotípiák és a média diskurzusai nagy mértékben befolyásolják az etnocentrizmus mértékének alakulását. A kettős stigmatizáció tovább erősítheti az elkülönülést, amelynek egyik válaszaként az egyedi tulajdonságoknak, az ún. „góbé-specifikumoknak” az erősödése figyelhető meg, ezek ugyanakkor a sztereotípiák fenntartásában is jelentős szerepet játszanak.

Felhasznált irodalom

- Bárdi N. & Szarka L. (2007). A magyar kisebbség- és nemzetpolitika megújításának lehetőségei. *Civil Fórum*, 8(3), 38–47.
- Barth, F. (2004). Régi és új problémák az etnicitás elemzésében. In Kántor Z. (szerk.), *Nacionalizmuselméletek. Szöveggyűjtemény* (pp. 261–276). Budapest, HU: Rejtjel Kiadó.
- Biró A. Z. & Bodó J. (1997). Szimbolikus térfoglalási eljárások. In Szabó M. (szerk.), *Szövegvalóság: Írások a szimbolikus és diszkurzív politikáról* (pp. 305–332). Budapest, HU: Scientia Humana.
- Castells, M., ford. Berényi G. & Rohonyi A. (2006) [1996] *Az identitás hatalma*. Budapest, HU: Gondolat-Infonia.
- Csepeli Gy., Örkény A. & Székelyi M. (2000). Nemzeti etnocentrizmus Közép-Európában. In Kolosi T., Tóth I. Gy. & Vukovich Gy. (szerk.), *Társadalmi riport* (pp. 617–635). Budapest, HU: TÁRKI.
- Csepeli Gy., Örkény A. & Székelyi M. (2002). *Nemzetek egymás tükrében. Interetnikus viszonyok a Kárpát-medencében*. Budapest, HU: Balassi Kiadó.
- Csepeli Gy. (1997). *Szociálpszichológia*. Budapest, HU: Osiris Kiadó.
- Horányi Ö. & Szabó L. (2007) A kommunikáció ágenséről. In Horányi Ö. (szerk.), *A kommunikáció mint participáció* (pp. 175–236). Budapest, HU: AKTI-Typotex.
- Horányi Ö. (2007). A kommunikáció participációra alapozott felfogásáról. In Horányi Ö. (szerk.), *A kommunikáció mint participáció* (pp. 246–264). Budapest, HU: AKTI-Typotex
- Nagy J. (1994). Én(tudat) és pedagógia. *Magyar Pedagógia*, 94(1–2), 3–27.
- Pál J. (1997). *Az erdélyi örmény népesség számának alakulása és szerkezete a 18. században*. https://eda.eme.ro/bitstream/handle/10598/25366/EM_1997_1-2_004_Pal_Judit-Az_erdelyi_ormeny_nepesseg_szamanak.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Letöltés dátuma: 2021.04.02.)
- Pataki F. (2001). *Élettörténet és identitás*. Budapest, HU: Osiris Kiadó.
- Schöpflin Gy. (2004). *Az identitás dilemmái: kultúra, állam, globalizáció*. Máriabesnyő-Gödöllő, HU: Attraktor.
- Terestyéni T. (2007). Televíziós híradóműsorok összehasonlító vizsgálata. *Médiakutató*, 4, https://mediakutato.hu/cikk/2007_04_tel/01_hiradok (Letöltés dátuma: 2021.03.10.)
- Veres V. (2005). *Nemzeti identitás Erdélyben – szociológiai olvasatban*. Budapest, HU: Akadémiai Kiadó.